

Speech bij 100 jaar bestaan Kerk en Vrede

Goedemorgen. Het is heel mooi dat we er allemaal zijn en ik maak van de gelegenheid gebruik om jullie te begroeten aan de hand van een aantal hier aanwezige gasten. Welkom heet ik de verse preses van de generale synode van de PKN Trijnie Bouw in wie ik alle kerkelijk betrokkenen begroet. In de voorzitter van de Raad van Kerken Geert van Dartel alle influencers en steuners van de Raad. In Rolien Sasse, directeur van Pax, heet ik alle vredesbewegingen welkom en in Harry Zeldenrust, als oud studiesecretaris van Kerk en Vrede, alle leden van Kerk en Vrede. We weten dat er ook velen hier zijn die hier uit belangstelling op af zijn gekomen zonder dat ze lid zijn. Daar zijn we erg blij mee. Een zeer hartelijk welkom!

Ik durf wel te zeggen dat pacifisten dikwijls als eersten de ongenadige last van de dilemma's voelen die voortkomen uit het feit dat de mens een macht over de wereld heeft verworven die zich slecht verhoudt tot zijn morele vermogen. Ze liggen er wakker van, durven de krant bijna niet meer te lezen en kunnen soms letterlijk ziek worden in de discussies met tegengestelde meningen. Ze zijn als de bekende kanariepiet in een mijn. En er zijn de laatste periode nogal wat pogingen geweest om zoveel mogelijk vredesduiven uit de lucht te schieten als ze maar even hun kop boven het maaiveld uitsteken. Ik denk wel eens dat tegenstanders hun geweten willen scherpen in gesprek met jou. Mijn ervaring is dat als je duidelijk maakt dat je pacifist bent je door velen meteen als een soort slijpsteen wordt gezien zo van we zullen hem eens even stevig aan de tand voelen, zo'n naïeveling. Uitstekend als dat gebeurt, want het is een kernfunctie van Kerk en Vrede, maar je moet er wel tegen kunnen. We kunnen er al 100 jaar tegen. De geschiedenis is neergeslagen in een bijzonder rijk boek dat Greetje Witte Rang heeft geschreven en wat vandaag voor jullie allemaal beschikbaar is. Ik ga die geschiedenis niet allemaal in beeld brengen (want daar is het boek voor), maar ik zal proberen de actuele posities en acties die we nu innemen aan de hand van de grote thema's die daarin de revue passeren, in te vullen.

Pacifisme schept op het ogenblik vooral een ruimte van tegendraads nadenken. We zijn geen sekte met allerlei dogmatiek, maar er zijn natuurlijk wel grenzen. De hoofdgrens is wel dat we absoluut niet geloven in geweldsoplossingen. De al te sterke impuls van beleidsmakers om ondanks goede bedoelingen toch uiteindelijk militaire geweld te gebruiken wijzen we af. Waarom? Omdat het nooit werkt. Eenmaal die weg ingeslagen bevindt je je in een dodelijke cirkel waaruit vrijwel geen ontsnappen mogelijk is. Het bewijs zie je vrijwel iedere dag. Dreiging dat weer geweld oproept, ja het werkt misschien een tijdje, maar dan wel ten koste van duizenden en duizenden doden, die velen van ons op de keper beschouwd eigenlijk weinig kunnen schelen. Velen van ons schreeuwen letterlijk moord en brand, maar aan het beleid van de Nederlandse regering b.v. verandert niets. De Nederlandse politiek ontwikkelt geen enkel alternatief denken of oplossingen. Er is ook geen enkele politieke partij meer waarmee we nog op een zinnige manier in gesprek kunnen gaan. De SP een beetje. We hobbelen mee met de Amerikanen en de NATO en rommelen de ene na de andere oorlog in. Moord en brand is eigenlijk een ouderwetse uitdrukking is, want het is veel erger dan dat. Ja natuurlijk, als het eenmaal oorlog is ben je met pacifisme te laat, maar we weigeren dan verder na te denken over geschiedenis context, cultuur en weten meestal totaal niet hoe de zogenaamde tegenstander zich zou kunnen voelen. Het gaat altijd om een geschiedenis van vernedering, geschonden mensen rechten, diepe armoede, genadeloos en destructief kapitalisme en dominant militarisme. Er zijn nauwelijks pogingen om de grondoorzaken van conflicten aan te pakken. Zr. Yose Hohne Sparborth was dikwijls in Irak en hield ons een spiegel voor ogen hoe de lokale bevolking denkt over al die interventies

o.a. van de Amerikanen. Buitengewoon negatief. We denken altijd maar dat we aan de goede kant staan. Die goede kant bestaat eigenlijk niet. De grote politieke machten voeren een strijd op leven en dood over de hegemonie op deze aarde. We zijn daar onderdeel van.

In de periode dat de dienstplichtwet werd uitgevoerd, is door Kerk en Vrede veel gedaan om gewetensbezwaarden bij te staan. Honderden jongens zijn begeleid in hun keuze, want de sancties en alternatieven waren niet licht. Bij onze laatste bestuursvergadering spraken we daarover en besloten voorbereidingen te treffen om jongens en meisjes in ieder geval te laten merken dat bij het weer activeren van de dienstplicht er een beroep op de wet gewetensbezwaren gedaan kan worden. Wie wil helpen bij die voorbereidende research, hij of zij meldde zich bij ons. Het contact hebben, ook internationaal, met gewetensbezwaarden is altijd een praktijk gebleven van Kerk en Vrede tot op de huidige dag, zowel in Rusland, Oekraïne als in Israël. Ze hebben het bijzonder moeilijk, ze zitten gevangen of worden ernstig belemmerd in hun bewegingsvrijheid. We maken daarbij dankbaar gebruik van ons internationaal netwerk IFOR en Church en Peace. En nog afgelopen week stuurden we een brief naar de vaste Kamercommissie voor Defensie om eerherstel te bepleiten voor de 6000 weigeraars die niet mee wilden doen aan de koloniale oorlogen in Indonesië. De belemmeringen die door de overheid worden opgeworpen om eerherstel aan te vragen zijn hemeltergend.

We maken een golf van militarisering mee op het ogenblik, onlangs kwam bij ons het bericht binnen dat Defensie sportdagen met leerlingen van de basisschool organiseert met onverholten propagandafolders voor het leger. Welk instituut krijgt het recht om notabene op de basisschool al reclame te maken voor zijn beroepsgroep? We moeten wennen aan rollende tanks door de stad zegt staatssecretaris Gijs Tuinman van Defensie. Ik wil daar absoluut niet aan wennen. We worden al overstroomd in de media met oorlogspropaganda en langzaam maar zeker voorbereid op een oorlog, ook op ons grondgebied. We sloten ons aan bij de veelbelovende Nieuwe Vredes Beweging en stonden op Prinsjesdag voor de Grote kerk in Den Haag bij de interlevensbeschouwelijke viering bij de opening van het parlementaire jaar. We konden veel leden van parlement en regering een folder met stop militarisering in handen spelen. Een pacifist is een activist.

We hebben een lange theologische traditie en theologiseren keer op keer gepaard gaande met maatschappelijke analyse anders slaat het nergens op. Niet voor niets staat de Christusfiguur een geweer door te breken op de voorpagina van het boek. Wat een kerels waren onze oprichters Boschma, Heering en Hugenholtz om in een periode van zwaar kerkelijke en burgerlijke dominantie tegendraadse geluiden te laten horen. Heel veel christenen zijn helemaal niet losgeslagen van het oorlogsidee zoals Heering formuleerde. Die kerkelijke dominantie is in de huidige periode stukken minder, daarom zou het gemakkelijker moeten zijn voor de kerken om een kritisch geluid te laten horen, maar daar lijkt het nog niet op. Onze recente open brief die daartoe een oproep deed gaf hier en daar sympathieke, maar ook kregelige reacties. We stoten daarbij op aloude verdeeldheid en onvermogen, ook al omdat stevige christelijke denktanks rond maatschappelijke kwesties zijn weggevallen. Hebben we daar begrip voor? Ja natuurlijk. Vele leden van Kerk en Vrede weten maar al te goed hoe stroperig discussies kunnen verlopen en hoe de maatschappelijke zwakker wordende positie van de kerken nu is. Maar waar komt toch de angst voor een stevige discussie vandaan? In Christus kunnen we elkaar toch vertrouwen? We laten elkaar niet los hoor. Alleen wrijving geeft glans, anders geef je het op en ben je als kerken niet relevant meer. Juist als er eerlijke discussie is en je als kerken kritische weerstand laat zien vinden mensen je weer interessant en tonen belangstelling. To comfort and challenge is onze taak. Die troost staat op een lijn met de uitdaging. Troost zonder opgave en uitdaging bestaat niet en ook geen rechtvaardige oorlog, zelfs niet volgens de

eigen criteria van de rechtvaardige oorlog zelf. Dat concept is door de Wereldraad van Kerken allang vervangen door het idee van rechtvaardige vrede.

Hoe moet het nu verder? Er is op teveel terreinen veel te veel te doen, maar in de reeks van vooral kleinere vredesbewegingen in Nederland nemen we een unieke positie in. We zijn christenpacifist en baseren ons op de bronnen van het Evangelie. Dat zorgt voor een niet aflatende inspiratie. We zouden graag willen dat we in de huidige periode onze organisatie wat kunnen uitbouwen. Meldt je als je op vredesterrein wat zou willen doen. Het is nu nodig, niet volgend jaar, dan kan het te laat zijn. Het bouwen aan een cultuur van geweldloosheid is essentieel, het bouwen aan een perspectief waar niemand meer aan denkt moet vertaald worden in concrete stappen en mogelijkheden. Nog maar kort geleden werd het boek van de Werkgroep Inclusieve Veiligheid tijdens een grote bijeenkomst in Amersfoort gepresenteerd. 'Veiligheid Opnieuw Doordenken'. Een bijdrage aan de vredesbeweging. Ook dat boek is vandaag gratis ter beschikking, want het huidige veiligheidssysteem heeft gefaald. Zoals ik al zei we rennen van oorlog naar oorlog en zelfs de secretaris van de VN Antonio Guterres is niet meer welkom in Israël. We vergooien voortdurend kansen op vrede. In dit boek nu eens niet louter een morele oproep om de oorlog te stoppen, maar een uitgebreide studie van kansen en ideeën om echt verder te komen. Een waarachtig christelijk initiatief begonnen in Baden in Duitsland en nu overgenomen door de Oostenrijkers, Engeland en zelfs Zuid Afrika waar initiatiefgroepen zijn ontstaan. Ook zij zijn maar met een klein groepje en verzuipen in het werk. Mocht je er wat voor voelen om iets te doen meldt je bij Kees Nieuwerth.

Tot slot:

Wij kiezen voor geweldloosheid, voor het geweld van de ziel zoals M.L King ooit zei, voor het geweld van de vreedzamen zoals Roger Schutz ooit aangaf. Dat is diepgeworteld in onze christelijke overtuiging. Het is onze roeping die God ons geeft, niet uit angst of lafheid maar vanuit ons geweten.

Ik sluit af met een jeugdervaring van Dom Helder Camara:

Helder is 13 jaar en volgt de eerste jaren van de middelbare school bij mevrouw Salome die een school leidt en de houten liniaal(waarmee op de palm van de hand wordt geslagen) hanteert bij het lesgeven. Het ritueel gaat als volgt: aan het einde van de uitleg van een bepaald onderwerp volgt een vraag en antwoordronde. De leerling die het antwoord goed heeft, moet de leerling die het antwoord niet goed heeft op de palm van zijn hand slaan met een liniaal. Helder heeft het goed en de lerares beveelt: 'Nu, je weet wat je te doen staat' De leerling antwoordt: 'Maar juffrouw, ik ben niet in staat om iemand te slaan. In dat geval zal jij degene zijn die gestraft wordt: "Ik word duizend keer liever geslagen dan zelf te slaan' antwoordt Helder. De leraar is onthutst en schort de les op. Ze gaat naar het huis waar Helder woont en praat een uur lang met zijn moeder. Aan het eind van het uur roept zij haar zoon bij zeg en zegt hem: "Je liep het risico van school gestuurd te worden. Maar omdat je in je laatste jaar zit, mag je blijven van mevr. Salome. Ze heeft ook gezegd dat ze de straffen met de liniaal niet meer zal toepassen".

Henk Baars, voorzitter vereniging Kerk en Vrede 5 oktober 2024